

Krzysztof Piotr Sawicki*

Wektory polityki zagranicznej Republiki Litewskiej

Współczesne stosunki międzynarodowe charakteryzują się złożoną strukturą, tworzą skomplikowany obraz ciągle zmieniających się wydarzeń i procesów. Polityka zagraniczna państwa stanowi doskonały przykład działania międzynarodowego, bowiem obejmuje zachowania intencjonalne, sensowne, jednostronne, asymetryczne i skierowane przez państwo do jego środowiska międzynarodowego¹. Nie działa w próżni, lecz musi uwzględniać wiele czynników: historycznych, geograficznych, ekonomicznych, demograficznych itp. Realizm wymaga liczenia się z układem sił na arenie międzynarodowej w Europie i na świecie². Polityka zagraniczna traktowana jako zbiorczy wyraz postępowania państwa w stosunkach międzynarodowych, warunkowany zarówno obiektywnymi, jak i subiektywnymi czynnikami, to ujęcie podmiotowe³. W społeczeństwach demokratycznych celem polityki zagranicznej jest realizacja interesów całego społeczeństwa bądź jego zdecydowanej większości⁴.

II wojna światowa oraz wydarzenia z lat 1939–1940 (włączenie Litwy do ZSRR, nowa nazwa państwa: Litewska Socjalistyczna Republika Radziecka) oznaczały przyjęcie 25.08.1940 r. nowej konstytucji opartej na wzorcach radzieckich – typowej republiki. Litwa znalazła się w sferze wpływów radzieckich⁵. W kraju tym po

* Dr Krzysztof Piotr Sawicki, III Liceum Ogólnokształcące, Elbląg
e-mail: sztofsaw2@wp.pl

¹ Z. J. Pietraś, *Polityka zagraniczna państwa*, [w:] *Polska polityka zagraniczna*, red. A. Żukowski, Olsztyn 1999, s. 10–11.

² W. T. Modzelewski, *Główne kierunki polskiej polityki zagranicznej w latach 1918–1989*, [w:] *Polska polityka...*, op. cit., s. 22.

³ J. Nowiak, *Czym jest polityka zagraniczna*, [w:] *Stosunki międzynarodowe*, red. W. Malendowski, C. Mojsiewicz, Wrocław 2004, s. 71.

⁴ *Ibidem*, s. 81.

⁵ G. Błaszczak, *Litwa współczesna*, Warszawa – Poznań 1992.

II wojnie światowej równolegle przebiegały dwa procesy etniczne: odgórna rusyfikacja i oddolnie prowadzona lituanizacja obszarów pozyskanych kosztem państwa polskiego w wyniku sojuszu niemiecko-radzieckiego z 1939 r. (układ Ribbentrop – Mołotow), które w 1945 r. usankcjonował układ jałtański. Fraza „ZSRR” zastąpiła pojęcie „Europa Wschodnia” w nazwach katedr uniwersyteckich po 1945 r. Dopiero po 1989 r. zaczął się powrót do historycznego nazewnictwa⁶.

Zmiany postaw społecznych i mentalności następują powoli – z ogromnym opóźnieniem w porównaniu do przemian na scenie politycznej. Pamięć historyczna jest niezwykle istotnym elementem kształtowania polityki. Należy jednak wystrzegać się zinstrumentalizowania historii. Potrzebna jest nie tylko ciągła uwagi elit i współdziałanie na płaszczyźnie politycznej, ale także bliska współpraca różnych środowisk, szczególnie twórczych, akademickich, kulturalnych, gospodarczych i wojskowych⁷ – to ważne dla poznania zawiłych relacji polsko-litewskich.

Po 1956 r. wiodąca rola w procesie umacniania elementu litewskiego w omawianym kraju przypadła Komunistycznej Partii Litwy. Wilno systematycznie odzyskiwało litewski charakter, starano się likwidować wszelkie ślady polskości, zwłaszcza w nazewnictwie⁸. Litwa była drugą po Estonii republiką radziecką, której Rada Najwyższa uchwaliła (18.05.1989 r.) deklarację o suwerenności państwowej. 11.03.1990 r. uchwaliła ona Akt Rady Najwyższej Republiki Litewskiej, w którym proklamowano niepodległość i rozpoczęcie realizacji suwerennych praw odebranych w 1940 r.⁹ Rząd polski 13.03.1990 r. ogłosił oświadczenie w sprawie *Deklaracji o przywróceniu państwa litewskiego*, w której poparł realizację *samostanowienia prowadzącego do uzyskania odrębnej państwowości*¹⁰. Na fali nastrojów po załamaniu się puczu moskiewskiego szef polskiej dyplomacji w specjalnym oświadczeniu z 26.08.1991 r. wyraził gotowość Polski do nawiązania z Litwą, Łotwą i Estonią *normalnych stosunków międzynarodowych*¹¹, co oznaczało uznanie niepodległości tych republik.

Wymiana listów ministrów spraw zagranicznych Polski i Litwy w sprawie nawiązania stosunków dyplomatycznych została dokonana w Wilnie 2.09.1991 r.,

⁶ M. Kosman, *Polska – Litwa*, [w:] *Polska i jej nowi sąsiedzi* (1989–1993), praca zbiorowa, Toruń 1994, s. 41.

⁷ A. D. Rotfeld, *Myśli o Rosji... i nie tylko*, Warszawa 1012, s. 269.

⁸ M. Kosman, *Wilno dawniej i dziś*, Toruń 1993; idem, *Cmentarz dawnego Wilna*, Toruń 1994.

⁹ J. Sozański, *International Legal Status of Lithuania, Latvia and Estonia in the Years 1918–1994*, Riga 1995.

¹⁰ Oświadczenie rządu RP w sprawie *Deklaracji o przywróceniu państwa litewskiego* uchwalonej przez Radę Najwyższą Litwy, Warszawa, 13.03.1990 r., „Zbiór Dokumentów” 1991, nr 1.

¹¹ M. Narbutt, V. Landsbergis. *Rzeczywistość*, „Rzeczpospolita” 1991, nr 199, s. 3, 5.

a trzy dni później stosunki te zostały przywrócone¹². Brak oficjalnego uznania litewskiej państwowości przez Polskę skłaniał Vytautasa Landsbergisa do odmiennych ocen. Z jednej strony starał się on zrozumieć rząd polski, który, (...) *ma swoje względy i rację stanu (...)*, z drugiej potępiał (...) *lawirantwo polskich polityków (...)*¹³. Przyjęto *Tymczasową Ustawę Zasadniczą Republiki Litewskiej*, która była kompilacją przepisów z okresu przedradzieckiego i radzieckiego.

Tworzenie nowego ustroju społeczno-politycznego na Litwie sprzyjało powstawaniu organizacji politycznych i społecznych¹⁴. Nową ustawę zasadniczą opracowaną przez Radę Najwyższą przyjęto 25.10.1992 r.¹⁵ W referendum za przyjęciem tekstu przez Radę Najwyższą opowiedziało się 56,76% uczestniczących, przy frekwencji 75,25%¹⁶. *Konstytucja Republiki Litewskiej* stanowi trzy akty: tekst zasadniczy (przyjęty w referendum), ustawę konstytucyjną *O Państwie Litewskim* (z 11.02.1991 r.) i akt konstytucyjny o nieprzyłączeniu się Republiki Litewskiej do proradzieckich związków wschodnich (z 8.06.1992 r.)¹⁷. Proces tworzenia rządu na gruncie konstytucji litewskiej nawiązuje do mechanizmów ustrojowego systemu parlamentarno-gabinetowego. Zgodnie z art. 92. ust. 1. prezydent powołuje premiera, powierzając mu tym samym misję utworzenia rządu. Celem funkcjonowania rządu jest prowadzenie polityki państwa i kierowanie administracją rządową. *Prezydent Republiki stoi na straży państwa. (...) reprezentuje Państwo Litewskie i wykonuje wszystkie obowiązki nałożone na niego przez Konstytucję oraz ustawy (art. 77.)*¹⁸. Analiza konstytucji wskazuje, że relacje rządu charakteryzują się wieloaspektywnością¹⁹. Pierwszym prezydentem Litwy został Algirdas Brazauskas.

Warto przypomnieć najważniejsze konstatacje Jerzego Giedroycia w stosunku do wschodnich sąsiadów: *Niepodległość Ukrainy ma dla Polski ogromne znaczenie. Bardzo dobrze stało się, że Polska pierwsza tę niepodległość uznała i nawiązała stosunki dyplomatyczne. (...) Pomijając względy historyczne i sprawę mniejszości pol-*

¹² Polska była dopiero 17. państwem, które uznało Republikę Litewską, co odbiło się negatywnie na klimacie wzajemnych stosunków. L. Brodowski, *Stosunki z Litwą*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1995”, s. 115.

¹³ M. Zieliński, *Wyższa cena. Rozmowa z przewodniczącym Rady Najwyższej Litwy prof. Vytautą Landsbergisem*, „Kultura” 1991, nr 6, s. 92–93.

¹⁴ O. Szura, *Litwa – przemiany polityczne*, [w:] *Dynamika systemów politycznych wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej*, red. M. Barański, Katowice 1995, s. 103.

¹⁵ T. Godyń, M. Cygnarowski, S. Dudek, P. Iwaniszczuk, *Leksykon systemów politycznych*, Warszawa 1999, s. 166.

¹⁶ J. Zieliński, *Seimas Parlament Litwy*, Warszawa 2003, s. 5–9.

¹⁷ M. Podolak, P. Pochydyła, *System polityczny Litwy*, [w:] *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Lublin 2005, s. 318–319.

¹⁸ M. Podolak, P. Pochydyła, op. cit., s. 336.

¹⁹ J. Zieliński, *Prezydent Republiki Litewskiej*, [w:] *Prezydent w państwach współczesnych*, red. J. Osiński, Warszawa 2000.

skiej na Litwie, bez współpracy z Litwą nie jesteśmy w stanie rozwiązać np. problemu Okręgu Kaliningradzkiego. (...) Równie ważna dla interesów polskich jest Białoruś. Jest to splot zagadnień bardzo dla Polski istotnych ze względów przede wszystkim narodowościowych i religijnych²⁰. Sensem Giedroyciowego postrzegania przyszłości wschodnich sąsiadów Polski było wyrwanie ich spod zaborczej kurateli Rosji i zwiążanie się z nimi na równych zasadach, co uchroniłoby Polskę przed rosyjskim niebezpieczeństwem, a europejskiej kulturze umożliwiłoby rozwój na wschodnich peryferiach²¹. *Polska, która zdradzi swoich sąsiadów, zdradzi też swoją historię, a w konsekwencji i własną przyszłość*²². Zyska, popierając litewską niepodległość, bo niepodległość wybrał już wcześniej naród litewski.

W 1999 r. Jerzy Giedroyc i Jan Nowak-Jeziorański zwrócili uwagę, że najtrudniejszymi problemami w stosunkach polsko-litewskich są głębokie uprzedzenia oraz nacjonalizm, który staje się zarzewiem konfliktów i wyrządza największe szkody obu państwom. W tym kontekście, poruszając kwestię stosunku Polski do jej wschodnich sąsiadów, stwierdzili m.in.: *Zachowanie niepodległości Litwy, Ukrainy, Słowacji i Białorusi ma dla Polski znaczenie strategiczne. Gdyby wszystkie te kraje znalazły się z powrotem w orbicie wpływów rosyjskich, Polska byłaby ponownie uchwycona w kleszcze ze wschodu, południa i północy*²³. Obecnie w polskiej polityce zagranicznej, jak stwierdził Radosław Sikorski, nie kwestionuje się doktryny Giedroycia – Mieroszewskiego, lecz spór dotyczy jedynie metod jej realizacji²⁴.

Litwa oczekuje polskiego współdziałania, a sąsiedztwo z Polską jest na trwale wpisane w jej koncepcje geopolityczne oraz drogę do narodów Europy. Polska traktuje Litwę jako ważny instrument realizacji polityki wschodniej, ale nie jest uznawana przez nią za medium służące do jej „uzachodnienia” i zdobycia odpowiedniej pozycji wśród państw europejskich. Minister spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski zaprezentował polskie stanowisko: *Budowanie bowiem wzajemnych stosunków dwóch państw jako części nowego systemu europejskiego zakłada stosowanie norm przyjętych przez społeczność europejską. Są one najlepszą gwarancją prawidłowego rozwoju narodów*²⁵.

²⁰ Rozmowa Krzysztofa Pomiana z Jerzym Giedroyciem, „Kultura” 1992, nr 1–2, s. 88.

²¹ M. Sędłak, *Litwa w oczach Jerzego Giedroycia*, <http://www.pogon.lt/historia/331-monika-sedlak-litwa-w-oczach-jerzego-giedroycia.html> (dostęp: 10.05.2012), na podst. *Ostatni obywatele Wielkiego Księstwa Litewskiego*, red. T. Budnicki, K. Stępnia, Lublin 2005.

²² R. Kowalski, *Kompleks Budrysa*, „Kultura”, Paryż 1991, nr 7–8, s. 164.

²³ J. Giedroyc, J. Nowak-Jeziorański, *W odpowiedzi p. Andrzejowi Stelmachowskiemu*, „Kultura” 1999, nr 10, s. 114.

²⁴ *O Giedroycia sporu nie ma*, <http://www.new.org.pl/files/docs/new110.pdf> (dostęp: 12.05.2012), s. 69–77; Ž. Dambrauskaite, T. Janeliunas, V. Jurkonis, V. S. Gira, *FOI – Swedish Demence Research Agency*, <http://www2.foi.se/rapp/foir2008.pdf> (dostęp: 15.05.2012), s. 15–21.

²⁵ Przemówienie ministra spraw zagranicznych RP Krzysztofa Skubiszewskiego wygłoszone na posiedzeniu Rady Najwyższej Republiki Litewskiej, „Kurier Wileński” 1992, nr 10.

Litwa nie chce być kluczem dla polskiej polityki²⁶, woli uprawiać własną – przede wszystkim w porozumieniu z innymi Bałtami, ale też z tymi bliższymi i dalszymi pod względem położenia sąsiadami, którzy mogli okazać się pomocni w realizacji litewskich celów. Takie właśnie stanowisko Litwy zaprezentował premier Aleksandras Abišala w przemówieniu przed Radą Najwyższą Litwy. Według niego priorytetem w polityce zagranicznej Litwy jest współpraca z państwami Europy Północnej. Na drugim miejscu natomiast wymienił współpracę z małymi państwami Europy Zachodniej, na trzecim wreszcie – z dużymi, do których zaliczył także Polskę²⁷. Założenia polskiej polityki wobec polsko-litewskiego sąsiedztwa w następujący sposób scharakteryzował były ambasador RP na Litwie Jan Widacki: historykom pozostawić ocenę historii; politykom przekazać teraźniejszość i przyszłość; dobre stosunki są potrzebne obu stronom i stanowią warunek konieczny do integracji z Europą Zachodnią²⁸.

W latach 1990–1993 wśród elit politycznych i w społeczeństwie nastąpiło powszechne porozumienie dotyczące członkostwa w Unii Europejskiej (UE) i NATO jako priorytetu strategicznego dalszego rozwoju Litwy. Jedyną dyskusyjną kwestią z tym związaną było to, o jakie wsparcie powinien zabiegać ten kraj na drodze do integracji ze strukturami zachodnimi. W sferze publicznej Litwy rozważone zostały wtedy różne alternatywy: wystąpić do Polski o pośrednictwo i ściśle partnerstwo we wspólnym dążeniu do członkostwa w tych organizacjach, liczyć na wsparcie członkostwa Litwy przez kraje nordyckie bądź próbować połączyć oba kierunki. To ostatnie rozwiązanie nie budziło żadnych zastrzeżeń i zostało wybrane²⁹.

13.01.1992 r. ministrowie Krzysztof Skubiszewski i Algirdas Saudargas podpisali w Wilnie deklarację o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Litewską. Następnie przystąpiono do tworzenia infrastruktury stosunków dwustronnych. Zawarto umowy regulujące szczegółowe dziedziny stosunków³⁰, a także podpisano dodatkowe³¹.

W styczniu 1993 r. rząd polski jako pierwszy przedstawił projekt traktatu politycznego. W czerwcu 1993 r. rząd litewski przesłał kontrprojekt, gdyż w polskim projekcie pominięta została kwestia oceny przeszłości, podczas gdy w litewskim

²⁶ *Mała rozmiarami, lecz wielka duchem Litwa jest kluczem dla polskiej polityki wschodniej tak, jak Ukraina jest jej filarem* – oświadczenie Ogólnopolskiego Klubu Miłośników Litwy ze stycznia 1992 r. o priorytetach polskiej polityki wschodniej, zob.: *Przyszłość czas na rozsąpanie węzła polsko-litewskiego*, „Gazeta Wyborcza”, 13.01.1992 r., s. 11.

²⁷ *Jeżeli będziemy nastawieni by pracować i pocierpieć, to przetrwamy*, „Kurier Wileński” 1992, nr 172.

²⁸ J. Widacki, *Stosunki polsko-litewskie*, „Kultura” 1997, nr 11, s. 65.

²⁹ A. Valionis, E. Ignatavičius, I. Bričkovskienė, *From Solidarity to Partnership: Lithuanian-Polish Relations 1988–1998*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 1998, No. 2, s. 7–29.

³⁰ *Izby gospodarcze i EXOROM*, „Rzeczpospolita”, 20.11.1995 r.

³¹ DzU RP 1995, nr 51, poz. 277.

zawarte było potępienie *polskiej okupacji Wileńszczyzny*³² w okresie międzywojennym. Tekst uzgodnionego traktatu został parafowany 18.03.1994 r. w Warszawie przez ministrów spraw zagranicznych Andrzeja Olechowskiego i Povilasa Gylysa. Uroczystego podpisania traktatu między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy dokonali w Wilnie 26.04.1994 r. prezydenci Lech Wałęsa i Algirdas Brazauskas. Traktat wszedł w życie 26.11.1994 r., kiedy premierzy Waldemar Pawlak i Adolfa Slezevicius dokonali w Mariampolu wymiany dokumentów ratyfikacyjnych. Traktat wileński oznaczał silne wsparcie dla niepodległej Litwy, przybliżenie jej do subregionalnych instytucji Europy Środkowej i do integracji ogólnoeuropejskiej³³ oraz był impulsem do zawarcia całej serii umów dwustronnych³⁴.

Od 1995 r. Litwa zaczęła ze względów geopolitycznych postrzegać Polskę jako głównego partnera politycznego i gospodarczego w Europie Środkowej oraz przewodnika na drodze do integracji europejskiej. 27.06.1996 r. podpisana została w Warszawie polsko-litewska umowa o wolnym handlu otwierająca Litwie drogę do analogicznych umów z innymi państwami CEFTA, a zatem i do tej organizacji. Przewidywała ona zniesienie do 2001 r. ceł oraz ograniczeń ilościowych na towary przemysłowe i niektóre rolne. Została ratyfikowana jednogłośnie przez parlament litewski (8.10.1996 r.), a następnie polski (13.12.1996 r.). Weszła w życie 1.01.1997 r. Ta sytuacja spowodowała, że na Litwie żadna z sił politycznych nie miała wątpliwości, że integracja państwa z Europą Środkową i Zachodnią może skutecznie dokonywać się tylko w ścisłym współdziałaniu z Polską jako partnerem strategicznym, a nie według „modelu skandynawskiego”³⁵. Wyrazem zgodnych stosunków polsko-litewskich stała się podpisana w Gdyni 19.09.1996 r. wspólna deklaracja prezydentów RP Aleksandra Kwaśniewskiego i Algirdasa Brazauskasa, dotycząca następujących spraw: konieczności zacieśnienia współpracy obu państw w dziedzinie polityki zagranicznej, obronności, gospodarki i kultury; inicjatywy utworzenia euroregionu „Niemen”; znaczenia powołania na Litwie i w Polsce Fundacji Rozwoju Współpracy Polsko-Litewskiej im. Adama Mickiewicza w celu zacieśnianiu współpracy w dziedzinie kultury, oświaty, gospodarki, nauk społecznych i wymiany grup młodzieży³⁶.

³² K. Karski, J. Klimek, *Przynależność państwa ziemi wileńskiej*, „Polityka Wschodnia” 2000, nr 1, s. 146.

³³ J. Kukułka, *Traktaty sąsiedzkie Polski odrodzonej*, Wrocław, Warszawa, Kraków 2005, s. 101–103.

³⁴ DzU RP 1995, nr 113, poz. 544; A. Skrzydło, *Rozwój współpracy transgranicznej i międzyregionalnej w latach 1994–1995*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1996”, s. 67–69.

³⁵ D. Rosati, P. Gylyś, *Wykorzystana szansa*, „Rzeczpospolita”, 5.09.1996 r.; M. Narbutt, A. Saudargas, *Szybciej z Polską niż Skandynawią*, „Rzeczpospolita”, 16.01.1997 r.

³⁶ J. Kukułka, op. cit., s. 104.

14.02.1997 r. w Gdańsku Oliwie premierzy Włodzimierz Cimoszewicz i Gedi-
minas Vagnorius podpisali umowę o współpracy i wymianie młodzieży, a także
postanowili o powołaniu wspólnej komisji do walki z przestępczością zorganizowa-
waną. Została również zawarta umowa resortów obrony (14.02.1997 r.) o wymianie
niejawnych informacji wojskowych umożliwiających Litwie zakup w Polsce obję-
tych tajemnicą wojskową nowoczesnych urządzeń i zaawansowanych technologii.
Uzgodnienia te uzasadniały twierdzenie prezydenta Algirdasa Brazauskasa w orę-
dzu do sejmu litewskiego z 18.02.1997 r., że Polska jest wzorowym sąsiadem i stra-
tegicznym partnerem³⁷ Litwy w jej integracji z Unią Europejską³⁸. Dla Polski człon-
kostwo Litwy w NATO jest niezbędne, ponieważ regionalne bezpieczeństwo jest
niepodzielne: (...) *niemożliwe jest zapewnienie całkowitego bezpieczeństwa Polski,
dopóki nie zostanie zapewnione całkowite bezpieczeństwo dla Litwy*³⁹. Z tego wzglę-
du Polska konsekwentnie wspierała zarówno „politykę otwartych drzwi” NATO,
jak i wysiłki Litwy na rzecz członkostwa w tym pakcie.

Od 1997 r. oba kraje zastosowały w swych wzajemnych stosunkach specjalne
formy współpracy: Radę Konsultacyjną przy prezydentach obu państw, Polsko-
Litewskie Zgromadzenie Parlamentarne i Radę Współpracy Międzyrządowej⁴⁰.
Prezydent Litwy Valdas Adamkus w przemówieniu wygłoszonym na Uniwersytecie
Warszawskim w kwietniu 1998 r. stwierdził m.in.: *Polska i Litwa są sobie dzisiaj
nawzajem bliższe niż kiedykolwiek wcześniej od czasów powstania styczniowego*⁴¹.
Na płaszczyźnie oficjalnej stosunki polsko-litewskie są znakomite. *Liczba wizyt na
wysokim i najwyższym szczeblu jest zawrotna, niestety nieproporcjonalna do tej
liczby jest też liczba pustych deklaracji i niezrealizowanych pomysłów. (...) Przed-
stawiciele najwyższych władz Polski i Litwy wielokrotnie zgodnie zapewniali, że wza-
jemne stosunki są najlepsze w całej historii*⁴². W nowej wizji polityki zagranicznej
sytuacja Polski była korzystniejsza. Jej rola jako regionalnego lidera i mostu między
Wschodem a Zachodem została w debatach publicznych ukształtowana już przed
rozpadem Związku Radzieckiego⁴³. Litwie przyszło na nowo zdefiniować swoją rolę
w strukturach międzynarodowych i w regionie. Dominowało kilka scenariuszy

³⁷ <http://www.stosunki.pl/?q=content/partnerstwo-polsko-litewskie-stalym....2.07.2011>
(dostęp: 15.05.2012).

³⁸ „Rzeczpospolita”, 19.02.1997 r.

³⁹ <http://www.stosunki.pl/?q=content/partnerstwo-polsko-litewskie-stalym....2.07.2011>
(dostęp: 16.05.2012).

⁴⁰ J. Kukułka, op. cit., s. 105.

⁴¹ V. Adamkus, *Przemówienie na Uniwersytecie Warszawskim z 2 kwietnia 1998 r.*,
[w:] K. Korzeniowska, V. Sirutavicius, *Pozostawione historii. Litwini o Polsce i Polakach*, Kraków
1999, s. 173.

⁴² J. Widacki, *Stosunki polsko-litewskie*, „Kultura” 1997, nr 11, s. 70.

⁴³ T. S. Meiklejohn, *Poland's Foreign Policy Since 1989: the Challenge of Independence*,
„Communist and Post-Communism Studies” 2000, vol. 33, No. 1, s. 8 –12.

rozwoju polityki zagranicznej: od wizji Litwy jako centrum regionalnego do pragmatycznego pomysłu „złotej prowincji”⁴⁴. Przyjęta przez Litwę rola lidera w regionie pozwoliła na ukształtowanie się współdziałania Polski i Litwy wewnątrz UE w zakresie unijnych: polityki energetycznej, stosunków z Rosją, poszerzenia wspólnoty i Partnerstwa Wschodniego⁴⁵.

Wydarzenia z 11.09.2001 r. stały się przyczyną rewizji koncepcji globalnego bezpieczeństwa oraz apogeum atlantyckiego entuzjazmu w Polsce i na Litwie – państwa te kierowały się specyficznym rozumieniem koncepcji polityki globalnej, zgodnie z którym miała im przypaść szczególna rola w relacjach z USA⁴⁶. Zainicjowana przez Stany Zjednoczone wojna z terroryzmem stworzyła Litwie i Polsce możliwość utrwalenia swojej roli jako szczególnych i lojalnych partnerów tego mocarstwa. Wspieranie interwencji wojskowej w Iraku i podejrzenia w sprawie istnienia więzień śledczych na terenie obu krajów miały niekorzystne skutki dla ich pozycji w UE. Zastosowane przez Polskę (jesień 2006 r.), a później Litwę (na początku 2008 r.) *veto* w odniesieniu do negocjacji między Unią Europejską i Rosją w sprawie porozumienia o partnerstwie i współpracy oraz wybór polityki zagranicznej opartej na współpracy z USA przyczynił się do ukształtowania wizerunku Litwy i Polski jako „bojowników nowej zimnej wojny”⁴⁷.

Obecnie Litwa odchodzi od – wypracowanej przez prezydenta Valdasu Adamusa⁴⁸ – koncepcji polityki zagranicznej w sprawie przeciwstawiania się hegemonii rosyjskiej, aktywnie działając na rzecz demokratyzacji procesów zachodzących na Białorusi oraz zacieśniając współpracę z Ukrainą i Gruzją. Litwa z Polską były „lokomotywą”, która „ciągnęła wagony” krajów Europy Wschodniej w kierunku UE, natomiast tzw. polityka pragmatyzmu Litwy wobec Rosji działa na jej niekorzyść. Przeciwnie założenia opracowane w 2007 r. określa tzw. *Strategia powstrzymania Rosji* przedstawiona przez Związek Ojczyzny – Litewskich Chrześcijańskich Demokratów; były one alternatywą dla lansowanej przez rząd Gediminas Kirkilasa polityki zbliżenia z Rosją⁴⁹. Poinformowanie przez prezydenta USA Baracka Obamę społeczności międzynarodowej o rezygnacji z amerykańskich planów rozmieszcze-

⁴⁴ R. Lopata, *Recent debate on Lithuania's foreign Policy*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2009, No. 22, s. 161–162.

⁴⁵ <http://www.eastbook.eu/fag-o-partnerstwie-wschodnim/> (dostęp: 29.05.2012).

⁴⁶ N. Hynek, V. Stritecky, V. Handl, M. Koran, *The US-Russian security 'reset': implications for Central-Eastern Europe and Germany*. „European Security” 2009, vol. 18, No. 3, s. 271.

⁴⁷ M. Leonard, N. Popescu, *A Power Audit of EU 27 – Russia relations*, European Council on Foreign Relations 2007; http://www.ecfr.eu/content/entry/commentary_pr_russia_power_audit (dostęp: 20.05.2012).

⁴⁸ P. Bukalska, J. Borkowicz, V. Adamkus. *Nigdy się nie poddałem*, „Tygodnik Powszechny”, 13.09.2006 r.

⁴⁹ Wypowiedź byłego ambasadora i szefa Departamentu Bezpieczeństwa Państwa Mečysa Laurinkusa. S. Tarasiewicz, *Polityka zagraniczna Litwy na rozdrożu*, „Kurier Wileński”, 2.03.2010 r.

nia elementów tarczy antyrakietowej w Europie Wschodniej i Środkowej spowodowało zmiany we wzajemnych stosunkach państw tego regionu oraz ich decyzjach politycznych.

Polityka zagraniczna Litwy uległa zmianie. Litewskie oczekiwania w zakresie bezpieczeństwa nadal były związane z NATO, dlatego nowa koncepcja strategiczna paktu oraz potwierdzenie przez USA ciągłości ich zobowiązań obronnych wobec Europy stały się głównym założeniem polityki bezpieczeństwa Litwy. Zainicjowała ona także „reset” dwustronnych stosunków z Rosją, który spotkał się ze wstrzeźmięzliwą reakcją tego kraju. Po zwrocie Polski z kierunku regionalnego ku europejskiej scenie politycznej Litwie również przyszło szukać nowego obszaru działania i nowych partnerów. Z koncepcji przywództwa regionalnego całkowicie nie zrezygnowano, jednak jej realizacja w obliczu coraz mocniej zarysowujących się niedemokratycznych tendencji w państwach ościennych stała się utrudniona. Sytuację pogarszał fakt, że bezpośrednia krytyka dokonywana przez Rosję była niepożądana. Z drugiej zaś strony, złagodzenie stanowiska wobec Rosji, przynajmniej teoretycznie, usunęło przeszkody w ściślejszej współpracy z państwami nordyckimi⁵⁰. Litwa rozpoczęła dążenie do umocnienia swego wizerunku jako nowoczesnego państwa europejskiego i wiarygodnego partnera. Biorąc przykład z Polski, weszła w etap nowej – pragmatycznej polityki zagranicznej⁵¹.

Prezydent Dali Grybauskaitė, która objęła urząd 12.07.2009 r. zapowiedziała zmianę polityki zagranicznej i odejście od koncepcji polityki prowadzonej przez Valdas Adamusa, skupiającej się głównie na partnerstwie strategicznym z Polską. Jednym z najważniejszych kierunków w jej polityce zagranicznej jest Skandynawia⁵² i kraje bałtyckie⁵³. Dąży do zacieśnienia więzi z UE zwłaszcza z Niemcami, neguje aspiracje Litwy w kwestii zajęcia pozycji lidera w regionie, sceptycznie odnosi się do Gruzji⁵⁴. Jest inicjatorką polityki niedrażnienia Rosji, co realizuje konserwatywny rząd Andriusa Kubiliusa, minister spraw zagranicznych Audronius Ažubalis. Prowadzi taką politykę zagraniczną, mimo że Sejmas uchwalił (1.05.2004 r.) rezolucję o strategicznych jej kierunkach i *Program rządu* (9.12.2008 r.), w którego 180. punkcie jest zapis, że strategicznymi partnerami polityki zagranicznej Litwy były, są

⁵⁰ A. Azubalis, *Lithuania looks towards Northern Europe*, http://www.alfa.lt/straipsnis/10317330/?Lithuania.looks.towards.Northern.Europe=2010-02-24_08-18 (dostęp: 21.05.2012).

⁵¹ Ž. Dambrauskaitė, T. Janeliūnas, V. Jurkonis, V. S. Gira, *Relacje pomiędzy Litwą i Polską: utknięcie w agendzie dwustronnych stosunków czy puste partnerstwo strategiczne?*, „Studium Analityczne” 2011, nr 3, Wilno 2011, s. 10.

⁵² Kraje nordyckie – Dania, Finlandia, Islandia, Norwegia, Szwecja; A. Czubiński, *Europa XX wieku. Zarys historii politycznej*, Poznań 2006, s. 355–356.

⁵³ T. Tarasiewicz, *Nowe priorytety polityki zagranicznej Grybauskaitė*, „Kurier Wileński”, 12.07.2010 r.

⁵⁴ <http://pl.delfi.lt/opinie/girnius-polityka-zagraniczna-prezydent-rl-jechac-czy-nie-jechac.d?id=58776379#ixzz1wj2CTmSQ> (dostęp: 22.05.2012).

i będą: USA, Polska, Łotwa i Estonia. Zrywając z wcześniejszą tradycją litewskich prezydentów udających się najpierw do Polski, pierwszą wizytę zagraniczną prezydent Litwy złożyła w Szwecji, następną na Łotwie i w Brukseli. Według politologa Laurynasa Kasčiūnasa: *Łotwa jest naszym sąsiadem, w którym składanie wizyt jest pewną tradycją. Z kolei wybór Szwecji za cel pierwszej wizyty może oznaczać orientację na kraje północne, a nie na Polskę oraz Europę Środkową. Politolog, poseł, członek sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych Egidijus Vareikis nie wykluczył, że wizyta może być początkiem preorientacji litewskiej polityki zagranicznej*⁵⁵.

W dniach 25–26.08.2009 r. prezydent Litwy spotkała się z przewodniczącym Komisji Europejskiej Jose Manuelem Barosso i przewodniczącym Parlamentu Europejskiego (PE) Jerzym Buzkiem. Litwa zabiegała w Brukseli o dokonanie przez PE oceny reżimów totalitarnych. Od 2009 r. na Litwie został ustanowiony Europejski Dzień Pamięci Ofiar Stalinizmu i Nazizmu, który jest obchodzony 23 sierpnia razem z Dniem Żałoby (Dniem Czarnej Wstęgi) ustanowionym dla upamiętnienia Bałtyckiego Szlaku zorganizowanego w 50. rocznicę Paktu Ribbentrop-Mołotow⁵⁶. W Helsinkach litewska prezydent Dalia Grybauskaitė i rosyjski premier Władimir Putin uczestniczyli w szczycie państw basenu Morza Bałtyckiego Baltic Sea Action Summit, który dotyczył współpracy regionalnej w dziedzinie ekologii oraz gospodarki. Było to pierwsze oficjalne spotkanie liderów Litwy i Rosji. Wcześniej (w 2009 r.) prezydent Litwy rozmawiała telefonicznie z prezydentem Rosji Dimitrijem Miedwiediewem. W czasie tej konwersacji zapewniała, że Litwa będzie dążyła do budowania konstruktywnych relacji z rosyjskim partnerem⁵⁷.

Były prezydent Valdas Adamus stwierdził: (...) *polityka zagraniczna Rosji jest zorientowana na wznowienie zimnej wojny. Oceniam to jako ożywienie lub też kontynuację wszystkiego, co było dokonane w czasach sowieckich. Nowa Rosja podąża ścieżką starej, carskiej, imperialnej polityki, tylko stosuje inne metody. Najbardziej niepokoją mnie stosunki między Rosją a UE (...). Rosja przyjęła ostrą linię polityki, a UE nie mówi jednym głosem Uwzględniając taką sytuację geopolityczną, litewska polityka zagraniczna znalazła się w skomplikowanym położeniu*⁵⁸. 6.08.2010 r. kanclerz Niemiec Angela Merkel złożyła w Wilnie wizytę, której celem było rozwiązanie wspólnie z Litwą i krajami bałtyckimi spraw regionu, relacji z Białorusią oraz działań w ramach Partnerstwa Wschodniego. W przeddzień tego wydarzenia Dalia Grybauskaitė stwierdziła, że (...) *przez długie lata Litwa pozostawała zakładniczką polityki Stanów Zjednoczonych i oświadczyła, że w przyszłości Litwa będzie prowa-*

⁵⁵ T. Tarasiewicz, *Grybauskaitė w Szwecji – zmiana tradycji, czy też orientacji?*, „Kurier Wileński”, 15.07.2009 r.

⁵⁶ Idem, *Grybauskaitė kończy wizytę w Brukseli, w piątek – rozpoczyna w Warszawie*, „Kurier Wileński”, 25.08.2009 r.

⁵⁷ Idem, *Helsiński szczyt karateków*, „Kurier Wileński”, 10.02.2010 r.

⁵⁸ Idem, *Zerwała z tradycją*, „Kurier Wileński”, 23.04.2012. r.

działa swoją niezależną od USA czy też Rosji politykę zagraniczną⁵⁹. Jest to ważne stwierdzenie, ponieważ Niemcy od lat prowadzą na kontynencie politykę, którą niektórzy obserwatorzy nazywają antyamerykańską. 11.05.2011 r. z wizytą do USA udał się minister energetyki Arvydas Sekmokas, którego celem było pozyskanie wśród amerykańskich firm partnerów do współpracy w sektorze gazowym. W trakcie tego spotkania litewska państwowa spółka Klaipedos Nafta, która ma budować terminal LNG w okolicy Kłajpedy, podpisała memorandum inicjujące współpracę z amerykańską firmą Cheniere Energy. Litwa zainteresowana jest skorzystaniem z amerykańskich technologii budowy terminali LNG i wydobywania gazu łupkowego (dysponuje złożami gazu łupkowego, zwłaszcza w rejonie Kłajpedy)⁶⁰.

Potwierdzeniem obecnej polityki zagranicznej Litwy była wizyta premiera Szwecji Frederika Reinfeldta, w czasie której litewska prezydent zwróciła uwagę, że (...) *współpraca regionalna krajów Morza Bałtyckiego i wzmocnienie ich wzajemnych relacji to jedne z najważniejszych zadań Litwy. Kraje bałtyckie oraz region Skandynawii nie będą w pełni bezpieczne i suwerenne bez zapewnienia niezależności energetycznej. W tym kontekście szczególnie istotne jest wsparcie Wilna i Sztokholmu zarówno dla dwustronnych, jak i wielostronnych projektów połączeń energetycznych pomiędzy krajami regionu, takimi jak podmorski kabel energetyczny NordBalt, łączący litewską Kłajpedę i szwedzki port Nybro*⁶¹. Zmieniająca się sytuacja geopolityczna spowodowała nieprzychylnie modyfikacje dwustronnej współpracy polsko-litewskiej: wyjątkowość roli NATO w zapewnieniu globalnego bezpieczeństwa utraciła swe wcześniejsze, jednoczące znaczenie; „zagrożenie” ze strony Rosji, które wcześniej pośrednio zsynchronizowało stanowiska obu państw w dyskusjach z NATO i UE, również straciło swoją wagę; po zmianie znaczenia kwestii związanych z Rosją i NATO, w „koszyku” wspólnych celów partnerstwa polsko-litewskiego praktycznie zabrakło kwestii o fundamentalnym znaczeniu; szukając partnerów, Polska skierowała swój wzrok na południe – w kierunku wielkich krajów Europy, Litwa natomiast odwróciła się ku mniejszym krajom północnym; po ustąpieniu miejsca interesom pragmatycznym przez wcześniejszą wartościową politykę zagraniczną łączącą stanowiska Polski i Litwy, oba kraje znalazły się w sytuacji, w której znowu aktualne stały się nierozwiązane dwustronne sprzeczności dotyczące gospodarczych interesów Polski na Litwie i praw polskiej mniejszości etnicznej⁶². Kontynuowanie współpracy z Polską sprawia, że dla Litwy ważne jest

⁵⁹ Idem, *Kanclerz Niemiec z wizytą w Wilnie*, „Kurier Wileński”, 6.08.2010 r.

⁶⁰ *Litwa szuka w USA partnerów do współpracy gazowej*, Ośrodek Studiów Wschodnich, <http://www.osw.waw.pl/.../litwa-szuka-w-usa-partnerow-do-wspolpracy-ga...> (dostęp: 22.05.2012).

⁶¹ *Litewski priorytet: kraje skandynawskie*, <http://www.kresy24.pl/17861/litewski-priorytet-kraje-skandynawskie> (dostęp: 21.05.2012).

⁶² Ž. Dambrauskaitė, T. Janeliūnas, V. Jurkonis, V.S. Gira, op. cit., s. 10.

zachowanie „wspólnego mianownika” w polityce wschodniej, co oznacza: udział w regulowaniu „zamrożonych” konfliktów na obszarze postsowieckim; dalsze poparcie dla integracji euroatlantyckiej państw Europy Wschodniej sąsiadujących z UE (Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Mołdawii i Ukrainy); umacnianie niezależności energetycznej od Rosji; wspieranie procesów demokratyzacji w Europie Wschodniej⁶³.

Według brytyjskiego dziennikarza Edwarda Lukasa, (...) *relacje Polski i Litwy są gorsze niż stosunki Węgier ze Słowacją, czy Węgier z Rumunią (...). Jest to tragedia, ponieważ oba narody łączy wspólna historia, kultura i interesy strategiczne*⁶⁴. Povilas Gylys, były minister spraw zagranicznych Litwy, charakteryzując stosunki polsko-litewskie, krytykuje ministra spraw zagranicznych Polski Radosława Sikorskiego za mocarstwowe ambicje, wykreślenie ze swojego słownika terminu „partner strategiczny”. *Obecnie Polska, która ma znacznie większą machinę propagandową, (...) informuje opinię publiczną na świecie, że Litwa rażąco łamie zasady demokracji i prawa człowieka oraz dyskryminuje mniejszość polską*⁶⁵. Natomiast na spotkaniu w litewskim MSZ z okazji 20. rocznicy wznowienia stosunków dyplomatycznych Polski i Litwy – w którym uczestniczyli pierwszy ambasador Polski na Litwie Jan Widacki, pierwszy dyrektor Instytutu Polskiego w Wilnie Wojciech Wróblewski, a także pierwszy attaché kulturalny Litwy w Polsce Evaldas Stankevicius i pierwszy ambasador tego kraju w Polsce Antanas Valionis – Povilas Gylys stwierdził: *Polska powinna uświadomić sobie, iż nie ma już Wielkiego Księstwa Litewskiego i nie ma Rzeczypospolitej Obojga Narodów, a Polacy na Litwie powinni zdać sobie sprawę, że mieszkają na Litwie*⁶⁶.

Obecne stanowisko USA wyrażane przez prezydenta Baracka Obamę spowodowało ściślejszą współpracę państw Europy Północnej, która byłaby przeciwwagą wobec wpływu państw dominujących w Europie (Niemcy i Francja). Litwa zaangażowała się w projekty tzw. NB8 (Nordic Baltic Eight). „Ósemkę” nordycko-bałtycką tworzą: Islandia, Dania, Norwegia, Szwecja, Finlandia, Estonia, Łotwa i Litwa. Nieformalne spotkania ministrów spraw zagranicznych tych krajów trwają od 2000 r., a od 2010 r. prace „ósemki” zostały mocno zintensyfikowane⁶⁷. Kolejnym międzynarodowym przedsięwzięciem miało być zaangażowanie krajów bałtyckich w działania skandynawskiego International Humanitarian Partnership i międzynarodowej pomocy humanitarnej. Oprócz działań NORDRED (organizacja między-

⁶³ http://www.atlanticcommunity.org/app/webroot/files/articlepdf/The_Polish_Lithuanian_Tandem20080915.pdf (dostęp: 25.05.2012)

⁶⁴ E. Lucas, *Relacje Polski z Litwą są najgorsze w całej UE*, „Kurier Wileński”, 14.01.2011 r.

⁶⁵ R. Przybylski, *Oskarżenia Polski wobec Litwy coraz głośniejsze i obraźliwe*, <http://KurierWileński/PAP/Kresy.pl> (dostęp: 26.05.2012).

⁶⁶ J. Widacki, *Litwa. Szef MSZ: stosunki z Polską powinny wychodzić poza stereotypy*, „Kurier Wileński”, 6.09.2011 r.

⁶⁷ J. Haszczyński, A. Kubilius, *Gorączka polsko-litewska*, „Rzeczpospolita”, 30.04.2012 r.

dowa, której zadaniem jest współpraca w zakresie ochrony ludności; członkowie – Dania, Finlandia, Islandia, Norwegia i Szwecja), deklaracji haskiej (2009) i International Hydrological Programme (IHP, Międzynarodowy Program Hydrologiczny – system ONZ poświęcony badaniom wody, zarządzaniu zasobami wodnymi, edukacji i budowaniu potencjału), Skandynawowie zamierzają włączyć kraje bałtyckie do defensywnej European Union Nordic Battle Group, programu Nordic Top Research, a nawet do akademickich zrzeszeń Nordic University Cooperation (NUC) i Nordic Association of University Administrators (NUAS)⁶⁸. W 2009 r. kraje nordyckie zaczęły rozważać możliwość utworzenia regionalnego sojuszu wojskowego (tzw. miniNATO) – włączenie się państw bałtyckich mogłoby przyczynić się do wzajemnej integracji sektorów obrony tych państw. W stolicy Finlandii – Helsinkach 5.11.2009 r. na spotkaniu ministrów obrony krajów nordyckich i bałtyckich podpisane zostało porozumienie o współpracy państw nordyckich (NORDEFSCO)⁶⁹, które dotyczyło rozwoju strategii obrony tych krajów w sferze zasobów ludzkich, wspólnych ćwiczeń wojskowych oraz znaczenia współpracy z NATO, UE i udziału w operacjach pokojowych ONZ⁷⁰.

Na szczycie NATO w Chicago prezydent Dalia Grybauskaitė zasugerowała, że Polska za cenę współpracy z Rosją traktuje mniejsze państwa, podobne do Litwy, jak „kozły ofiarne” oraz że w najbliższym czasie nie ma szans na poprawę wzajemnych relacji⁷¹. Krytykując tę wypowiedź, Algimantas Kasparavičius z Litewskiego Instytutu Historii (Lietuvos Istorijos Institutas) stwierdził w wywiadzie dla tygodnika „Veidas”, iż (...) *polityka zagraniczna Litwy wobec Polski jest uwarunkowana historycznie, co szkodzi jej dobrym relacjom ze wspólnotą międzynarodową. (...) Zarzucanie Polsce, że nawiązała dobre stosunki z Rosją kosztem stosunków partnerskich z Litwą w relacjach międzynarodowych jest niestosowne*⁷². Po spotkaniu parlamentarzystów z Polski i Litwy w Białowieży, które odbyło się 21.05.2012 r., planowane było wznowienie działalności Zgromadzenia Parlamentarnego Polski i Litwy, a pierwsze posiedzenie miało odbyć się w listopadzie 2012 r. po wyborach parlamentarnych na Litwie. Władze polskie wiązały z nimi pewne oczekiwania, ponieważ w ich wyniku socjaldemokraci Algirdasa Butkeviciusa mogli wygrać

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ T. Stoltenberg, *Nordic Cooperation on Foreign and Security Policy: Proposals Submitted to the Extraordinary Meeting of Nordic Foreign Minister in Oslo on 9 February 2009*, http://www.mfa.is/media/Frettatilkyning/Nordic_report.pdf (dostęp: 28.05.2012).

⁷⁰ *US Upset by Nordic Defence Cooperation*, <http://www.swedishwire.com/politics/7759-us-dislike-nordic-defence-cooperation-> (dostęp: 26.05.2012).

⁷¹ <http://pl.delfi.lt/aktualia/polska/polacy-politycy-i-eksperci-krytycznie-o-wypowiedzi-grybauskaite.d?id=58774833#ixzz1vvgXVIsi> (dostęp: 1.06.2012).

⁷² <http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/kasparaviciusa-polityka-zagraniczna-litwy-jest-zbytnio-obciazona-historia.d?id=58806499#ixzz1wj1BXSAs> (dostęp: 2.06.2012).

wybory parlamentarne, a stworzony przez nich rząd – wycofać się z agresywnej antypolskiej polityki⁷³.

Na przełomie lat 80. i 90. XX w. Litwini po raz drugi w dziejach przystąpili do tworzenia państwa narodowego. Godna podziwu jest ich wyjątkowo silna świadomość narodowa, kultywowanie języka, tradycji oraz własnej odrębności kulturowej i jednocześnie przywiązanie do religii rzymskokatolickiej. Obecnie Rosja zmierza do zakwestionowania *status quo*, gotowa jest uznać nowe realia na Zachodzie (zaakceptowała rozszerzenie NATO i Unii Europejskiej), ale dąży do uprzywilejowanej pozycji na pozostałym obszarze dawnego ZSRR, do uzależnienia i podporządkowania swoim interesom Ukrainy, Białorusi i innych byłych republik, także bałtyckich⁷⁴. Po odzyskaniu niepodległości w okresie prezydentury Algirdasa Brazauskasa i Valdasas Adamusa polityka zagraniczna Litwy podporządkowana była przyszłemu członkostwu w NATO i UE, co stanowiło priorytet strategiczny dalszego rozwoju państwa. Stosunki polsko-litewskie w tym okresie były ściśle związane z praktyką dobrego sąsiedztwa, tzn. rozwijaniem bliskich dwustronnych kontaktów i skutecznym rozstrzygnięciem ewentualnych nieporozumień. W 1997 r. dwustronna współpraca i pomoc wzajemna zostały określone jako partnerstwo strategiczne. Od 2009 r., w którym prezydentem Litwy została Dalia Grybauskaitė, polityka zagraniczna Litwy uległa diametralnej zmianie.

Obecnie priorytetem w polityce zagranicznej Litwy nie są stosunki ze Stanami Zjednoczonymi, Polską, lecz Skandynawia, państwa nordycko-bałtyckie – Islandia, Dania, Norwegia, Szwecja, Finlandia, Estonia, Łotwa. Obecna Europa ciąży ku centrum. W sensie geopolitycznym obejmuje ono Polskę i Czechy, Niemcy i Austrię, Węgry i Słowację. Do centrum aspirują Rumunia, Chorwacja, Słowenia i Włochy. Także Białoruś, Ukraina i Litwa uważane są za państwa Europy Środkowej⁷⁵.

Bibliografia

- Adamkus V., *Przemówienie na Uniwersytecie Warszawskim z 2 kwietnia 1998 r.*, [w:] V. Sirutavicius, *Pozostawione historii. Litwini o Polsce i Polakach*, Kraków 1999.
- Błaszczak G., *Litwa współczesna*, Warszawa – Poznań 1992.
- Brodowski L., *Stosunki z Litwą*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1995”.
- Czubiński A., *Europa XX wieku. Zarys historii politycznej*, Poznań 2006.

⁷³ <http://pl.delfi.lt/aktualia/polska/polacy-politycy-i-eksperci-krytycznie-o-wypowiedzi-grybauskaite.d?=58774833#ixzz1vggXVIsi> (dostęp: 2.06.2012).

⁷⁴ A. D. Rotfeld, op. cit., s. 209–210.

⁷⁵ Ibidem, s. 351.

- DzU RP 1995, nr 51, poz. 277.
- DzU RP, 1995, nr 113, poz. 544.
- Godyń T., Cygnarowski M., Dudek S., Iwaniszczuk P., *Leksykon systemów politycznych*, Warszawa 1999.
- Hynek N., Stritecky V., Handl V., Koran M., *The US-Russian security 'reset': implications for Central-Eastern Europe and Germany*, „European Security” 2009, vol. 18, No. 3.
- Kosman M., *Polska – Litwa*, [w:] *Polska i jej nowi sąsiedzi (1989–1993)*, praca zbiorowa, Toruń 1994.
- Kosman M., *Wilno dawniej i dziś*, Toruń 1993.
- Kosman M., *Cmentarz dawnego Wilna*, Toruń 1994.
- Kręcisz W., *Republika Litewska*, [w:] *Ustroje państw współczesnych*, red. E. Dulewicz, Lublin 2002.
- Kukułka J., *Traktaty sąsiedzkie Polski odrodzonej*, Wrocław – Warszawa – Kraków 2005.
- „Kultura” 1990 nr 4, 1991, nr 6, 1991 nr 7-8, 1992 nr 1-2, 1997, nr 11, 1999 nr 10.
- „Kurier Wileński” 1991–2012.
- „Lithuania” 1991, nr 3 (4).
- Lopata R., *Recent Debate on Lithuania's Foreign Policy*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2009, No. 22.
- Łossowski P., *Polska – Litwa. Ostatnie sto lat*, Warszawa 1991.
- Meiklejohn T. S., *Poland's Foreign Policy Since 1989: the Challenge of Independence*, „Communist and Post-Communism Studies” 2000, vol. 33, No. 1.
- Modzelewski W. T., *Główne kierunki polskiej polityki zagranicznej w latach 1918–1989*, [w:] *Polska polityka zagraniczna*, red. A. Żukowski, Olsztyn 1999.
- Nowiak J., *Czym jest polityka zagraniczna*, [w:] *Stosunki międzynarodowe*, red. W. Malendowski, C. Mojsiewicz, Wrocław 2004.
- Pietraś Z. J., *Polityka zagraniczna państwa*, [w:] *Polska polityka zagraniczna*, red. A. Żukowski, Olsztyn 1999.
- Podolak M., Pochydyła P., *System polityczny Litwy*, [w:] *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Lublin 2005.
- Rotfeld A. D., *Myśli o Rosji... i nie tylko*, Warszawa 2012.
- „Rzeczpospolita”, 27.08.1991 r., 20.11.1995 r., 5.09.1996 r., 6.01.1997 r., 30.04.2012 r.
- Skrzydło A., *Rozwój współpracy transgranicznej i międzyregionalnej w latach 1994–1995*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1996”.
- Sozański J., *International Legal Status of Lithuania, Latvia and Estonia in the Years 1918–1994*, Riga 1995.
- „Studium Analityczne” 2011, nr 3.
- Szura O., *Litwa – przemiany polityczne*, [w:] *Dynamika systemów politycznych wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej*, red. M. Barański, Katowice 1995.

„Tygodnik Powszechny”, 13.09.2006 r.

„Zbiór Dokumentów” 1991, nr 1.

Zieliński Z., *Prezydent Republiki Litewskiej*, [w:] *Prezydent w państwach współczesnych*, red. J. Osiński, Warszawa 2000.

Zieliński Z., *Seimas parlament Litwy*, Warszawa 2003.

Netografia

Azubalis A., *Lithuania looks towards Northern Europe*, http://www.alfa.lt/straipsnis/10317330/?Lithuania.looks.towards.Northern.Europe=2010-02-24_08-18 (dostęp: 21.05.2012).

Dambrauskaite Ž., Janeliunas T., Jurkonis V., Gira V. S., *FOI – Swedish Demence Research Agency*, <http://www2.foi.se/rapp/foir2008.pdf> (dostęp: 15.05.2012).

<http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/kasparaviciusa-polityka-zagraniczna-litwy-jest-zbytnio-obciazona-historia.d?id=58806499#iixzz1wj1BXSAs> (dostęp: 2.06.2012).

<http://pl.delfi.lt/aktualia/polska/polacy-politycy-i-eksperci-krytycznie-o-wypowiedzi-grybauskaite.d?=58774833#ixzz1vggXVIIsi> (dostęp: 2.06.2012).

<http://pl.delfi.lt/opinie/girnius-polityka-zagraniczna-prezydent-rl-jechac-czy-nie-jechac.d?id=58776379#ixzz1wj2CTmSQ> (dostęp: 22.05.2012).

http://www.atlantic/community.org/app/webroot/files/articlepdf/The_Polish_Lithuanian_Tandem20080915.pdf (dostęp: 25.05.2012).

<http://www.eastbook.eu/fag-o-partnerstwie-wschodnim/> (dostęp: 29.05.2012).

<http://www.stosunki.pl/?q=content/partnerstwo-polsko-litewskie-stalym....2.07.2011> (dostęp: 15.05.2012).

<http://www.wilnoteka.lt/pl/.../sankcje-wobec-bialorusi-czy-bedzie-odwet> (dostęp: 30.05.2012).

Leonard M., Popescu N., *A Power Audit of EU 27 – Russia relations*, http://www.ecfr.eu/content/entry/commentary_pr_russia_power_audit (dostęp: 20.05.2012).

Litewski priorytet: kraje skandynawskie, <http://www.kresy24.pl/17861/litewski-priorytet-kraje-skandynawskie> (dostęp: 21.05.2012).

Litwa szuka w USA partnerów do współpracy gazowej, Ośrodek Studiów Wschodnich, <http://www.osw.waw.pl/.../litwa-szuka-w-usa-partnerow-do-wspolpracy-ga...> (dostęp: 22.05.2012).

O Giedroycia sporu nie ma, <http://www.new.org.pl/files/docs/new110.pdf> (dostęp: 12.05.2012).

Przybyłski R., *Oskarżenia Polski wobec Litwy coraz głośniejsze i obraźliwe*, <http://Kurier.Wileński/PAP/Kresy.pl> (dostęp: 26.05.2012).

Sędlak M., *Litwa w oczach Jerzego Giedroycia*, <http://www.pogon.lt/historia/331-monika-sedlak-litwa-w-oczach-jerzego-giedroycia.html> (dostęp: 10.05.2012), na

podst.: *Ostatni obywatele Wielkiego Księstwa Litewskiego*, red. T. Budnicki, K. Stępnia, Lublin 2005.

Stoltenberg T., *Nordic Cooperation on Foreign and Security Policy: Proposals Submitted to the Extraordinary Meeting of Nordic Foreign Minister in Oslo on 9 February 2009*, http://www.mfa.is/media/Frettatilkynning/Nordic_report.pdf (dostęp: 28.05.2012).

US Upset by Nordic Defence Cooperation, <http://www.swedishwire.com/politics/7759-us-dislike-nordic-defence-cooperation-> (dostęp: 26.05.2012).

Summary

The Lithuanian Republic foreign policy vector

Contemporary international relations are characterized by a complex structure and create a complicated image of constantly changing events and processes. After the declaration of independence during Algirdas Brazauskas and Valdas Adamus' presidency, the foreign policy of Lithuania was concentrated on forthcoming membership in NATO and EU, which constituted a strategic priority in Lithuania further development. Nowadays, the main objective of Lithuania foreign policy is not focused on relations with The United States and Poland but with Scandinavia, Nordic-Baltic countries – Iceland, Denmark, Norway, Sweden, Finland, Estonia, Latvia.